

Etimológiai adalékok

73. Vogul *äjw*, *ajw* 'Tür'

A fi. *ovi* 'Tür' megfelelői közt tartjuk számon a vog. AK *āw*, P *ēw*, Szo. *āwi* ua. mellett a TJ *äjw*, TCs. *ajw* ua. szót is (l. pl. SKES), noha a vogulon belüli *ā/ē ~ äj/aj* megfelelés nem mondható általánosnak az eredetileg egyszótagú szavak körében. Az obi ugor vokalizmus történetét tárgyaló munkámban megkísértem ezek viszonyát is értelmezni: a **pīwəl ~ *pājł* 'Dorf' váltakozást mutató kéttagú szavak analógiájával magyaráztam, oly módon, hogy az **īw3* 'Tür' a tavdaiban beilleszkedett e váltakozásba: **īw3 ~ *ājw*-, majd — amint ez a déli, keleti és nyugati nyelvjárásokban eléggé általános — a másodlagos *tő* szilárdult meg (GOV 44). A TJ-ben továbbá a *j* előtti *a* *ā*-vé palatalizálódott. E magyarázatomat az ÉV *ojt*, *pāŋk-o*. 'Haar' ~ TJC. *ēt*, FL Szo. *āt* ua., ÉV DV AL *ētəŋ* 'Pfaffe' (WV 98, 193) megerősíti, amely eredetileg — és a nyelvjárások túlnyomó többségében ma is — egyszótagú. A vog. *äjw*, *ajw* tehát szokatlan, ám magyarázható hangképet mutat, így a fi. *ovi* biztos megfelelői közé tartozik.

74. Vogul *āl* '... fehér toldat ...'

A vog. É *āl* 'a talp és a felbőr közti fehér toldat a rénbőrharisnyán körül' (MK, WogWb. 385) az osztj. Kaz. *al'*, O *al* ua. (DEWO 94) átvétele.

75. Vogul *āp*, *āp* 'pára, kigőzölgés'

Rédei a m. *iz* 'Geschmack; Geruch, Duft' szó családjához kapcsolta és egy U **ip3* 'Geschmack; Geruch' alapszó folytatójának minősítette a vog. É *āp*, *āp* 'pára, kigőzölgés', É *lil-āp*, K *lél-āp*, KL *lil-āp* 'lehelet, lélegzet, pára' (VNGy. I, 0178) szót (NK 72: 159). Munkácsi feljegyzésében még a következő adatok ismertek: É *āpγ*-, *āpγent*-, KL *jāpp*- 'borul, ködöl' (VNGy. IV/2: 272). Az *iz*-hez tartozónak ismerték korábban is a TJ *āt*, AK P *āt*, Sz. *at* 'Geruch, Gestank' (WV 31) adatot. Ez utóbbi és rokon nyelvi megfelelői előzményeül Rédei **ip3-s3* és **ip3-s3* képzős alakokat tett fel.

A vo. T *āt* stb. ősvogul alakja (Steinitz:) **ēt*/(Honti:) **āt* volt, míg az É *āp*, *āp* esetében **ip* jöhet számításba, vö. még TJ *jip*, AK *ēp*, P **iep* (= *jēp*), Szo. **ēp* (= *ēp*) 'Dampf' (MSFOu. 180: 38). Az ősvog. **ē/*ā ~ *i* megfelelés miatt valószínűtlen, hogy a két szónak köze lenne egymáshoz, így a Munk. *āp*, *āp* — és vele együtt természetesen a Kann. *jip* stb. is — törlendő az *iz* rokonságából.

76. Vogul *ütñākā* 'gewiβ'

Az orosz *однако* 'jedoch' vogul átvételei közt nem említi Kálmán (RLW 155) a TJ *ütñākā* 'gewiβ' szót: *äm tüwin jomās-lak wārsəm, tüw ämān ük pār wāras jomās-lak, in ü. ä wāri* 'ich habe ihm wohlgetan, er hat einmal mir wohlgetan, jetzt tut er (es) gewiβ nicht' (MSFOu. 111: 161). A veláris hangrendű orosz szó palatális vogul átvételére nézve vö. Kálmán: i.m. 79.

77. Vogul *joschwoj* ['Schwan']

A fi. *joutsen* 'Schwan' családjában említik a Pallas-féle vog. *joschwoj* adatot, ill. Collinder szerint a zürj. *juš* átvétele is lehet (FUV² 101). Ilyen hangalakú, 'hattyú' jelentésű szót azonban a mai vogul nem ismer (tudott, hogy a 'hattyú'-ra az ugor nyelveknek saját szavuk van). Van azonban az északi vogulban egy ilyen hangtestű, ám másfajta madarat jelentő szó: FL *jūs-uj*, Szo. *jūs-woj, jūs-wuj, nūs-woj* 'eine Art Adler' (MSFOu. 180: 94). Pallas művébe gyaníthatólag ez a szó kerülhetett be kb. 'nagy madár'-ként egy akkor még ŝ-ező északi dialektusból. Még az is a *joutsen* ~ *joschwoi* egyeztetés ellen szól, hogy a *joutsen* alapalakjában feltett **ηkē* (CompGr. 133) hangkapcsolatból az *ηk* nyomtalanul eltűnt volna. Úgy vélem tehát, hogy a *joutsen* csak a finn-permi, a *hattyú* pedig csak az ugor csoport közös szava a 'Schwan'-ra, és jobb a vogul *joschwoi*-t az előbbiektől elkülöníteni.

78. Vogul *poššaj* 'laβ', *püc* ua.

Az orosz *nycmь* és a nyj. *nyцаü* 'laβ' átkerült a vogulba a közvetett felszólítás kifejezésére: TJ *püc: äsräjəlmī jil-äläskän, tāk näw nin sowē, ä näw jil-äləwskän, tāk tüt p. üwli!* 'wenn du den Teufel totschiägst, dann wird sie deine Frau, wenn du aber totgeschlagen wirst, dann nehme er sie dort!' (MSFOu. 111: 166): TJ *poššaj; p. täjil!* 'mag er es essen!' (MSFOu. 111: 176).

79. Vogul *säyät* 'asztán'

A vog. É *säyät* [= *sayat/saxat*] 'után' (MK, WogWb. 509) az osztj. Kaz. Szin. O *saxat* 'gemäß, nach, wie' (DEWO 1310) átvétele.

80. Vogul *vol* 'hely'

A vog. É *vol* 'hely' (MK WogWb. 731) az osztj. Kaz. *wōA* ua. (KT 271) átvétele.

81. Vogul *wāns* 'Gras'

A vog. Szo. *wāns* 'eine Art Gras' (MSFOu. 180: 65), É *wāns* 'gyep, pázsit, folyóparti zsenge fű' (MK, WogWb. 716) az osztj. Kaz. *wanšī, O wānsi* ua. (KT 228) átvétele.

82. Vogul *šak* š- 'sich beschäftigen'

Rédei szerint a vog. AL Szo. *šak* š- 'sich beschäftigen', (Munk.) É *šakus-* 'csinál (ács-, asztalosmunkát)' a zürj. *čegšj-* 'sich bemühen, geschäftig

sein usw.' átvétele (SLW 159). Úgy látom, e származtatásnak akadályja a zürj. $g \sim vog.$ k_{\circ} megfelelés, hiszen az ószürj. * g -t a vogul rövid illabiális palatális magánhangzóval vette át (l. i. m. 46), és nincs is okunk arra, hogy ósvogul labiális magánhangzóval mint helyettesítő hanggal számoljunk; Rédei egyébként ellentmondásosan a 20. lapon * $\check{u}k$ - > * $\check{e}k_{\circ}$ - > É $-ak_{\circ}$ - változássort tett fel (egyébként mindkét hivatkozott helyen tévesen — 284-esként — szerepel a szócikk, helyesen: 283).

83. Osztják $\lambda\check{a}\gamma\check{p}\delta$ 'Schnalle'

A DEWO (742) a korábbi szakirodalom alapján kételkedve U/FU eredetűnek minősíti az osztj. Trj. $\lambda\check{a}\gamma\check{p}\delta$, Ko. Kr. Ni. $t\check{a}\chi\check{p}$ 'Schnalle usw.' szót — még vö. Sal. $t\check{a}\gamma\check{p}$ ua. (Teréskin, Slovař 201). Állítólagos megfelelői a fi. $lappa$ 'Platte' és a jur. $labak$ 'durchlöcherter Ende . . .' (a SKES nem említi a fi. $lappa$ megfelelői közt az osztják szót).

Collinder csak ezt az egy szócsaládot ismeri az esetleges alapnyelvi * kp hangkapcsolatra, de megjegyzi, hogy derivátumra is gondolhatunk (CompGr. 87). Az osztják szó esetében csakugyan képzéssel van dolgunk: a tő őszosztj. * $\lambda\check{a}\gamma$ -/ $\lambda\check{a}\check{\gamma}$ - volt, amelynek mai folytatói a Ni. $t\check{a}\chi$ -, Kaz. $\lambda\check{a}\chi$ -, O $\lambda\check{a}\chi$ - 'flechten, binden (eine Grasmatte); binden, z. B. die Zipfel eines Tuches; die Latten des Fischwehrs, die Wände des Flechtkorbes mit einer durchlaufenden Schnur befestigen, festbinden (Kaz. O): annähen (die Senksteine des Zugnetzes; O)', még vö. O $\lambda\check{a}\chi\check{a}m$ 'Flecht-, Bindematerial od. -stelle' (DEWO 725). A képző az a p elemű szuffixum, amelynek *(∂/δ) p , * $p\check{u}/*pa$ volt az őszosztják hangalakja, és amely mind igetövekhez, mind pedig névszótövekhez járulhat (erről részletesen l. Sauer, Nombild. 57 kk.). Abban nincs meglepő, hogy a nyelvjárások egy részében a képzőnek egyik, másokban viszont a másik változatával találkozunk, ezt más alkalommal is tapasztalhatjuk, pl. Vj. $s\check{o}\gamma\check{p}\delta$, Trj. $s\check{a}\gamma\check{p}\delta$, Ko. $s\check{a}\check{w}\check{p}$, Kr. $s\check{a}\check{y}\check{p}$, Ni. $s\check{i}\gamma\check{p}$ 'Material zum Binden der Reusenlatten; Reifen der Reuse (Ko. Kr. Ni.)', vö. $s\check{o}\gamma$ - stb. 'flechten' (DEWO 1308; még vö. Sauer: i. m. 61, 68). Az alapszónak és származékának jelentéstani viszonya aligha igényel magyarázatot, elég emlékeztetni az imént hivatkozott szócsalád 'Reifen der Reuse' és 'flechten' jelentésű tagjaira.

84. Osztják $\check{n}\check{a}\check{s}\check{a}\chi$ 'roh'

Az osztj. Kaz. $\check{n}\check{a}\check{s}\check{a}\chi$, O $\check{n}\check{a}\check{s}\check{a}\chi$, $\check{n}\check{a}\check{s}\check{a}\chi$ 'roh, ungekocht, ungar, ungebraten; frisch, ungetrocknet' (KT 642) szókat a ?fi. $nahkea$ 'ledern, zäh' | lappN $njuosk\check{a}s$ 'wet; raw (not boiled or roasted)' | mord. $na\check{c}ko$ 'naß' | cser. $na\check{c}ko$, $no\check{c}ko$ ua. szócsaláddal egyeztetik (l. UEW, s. a.) és FU * $na\check{c}k$ alapalakra (l. pl. CompGr. 412) vezetik vissza. Az osztják szó idetartozása azonban némileg kétséges:

A Kaz. $\check{a} \sim O \check{a}/\check{a}$ inkább őszosztják palatális magánhangzóra vezethető vissza, mégpedig * \check{z} -re, vö. VVj. Szur. $\check{n}\check{e}r$ -, Ni. Šer. Kaz. $\check{n}\check{a}r$ - 'reißen' ~ DN $\check{n}\check{e}rem\check{a}$ -, Ni. Šer. Kaz. Szin. $\check{n}\check{a}rem\check{a}$ -, O $\check{n}\check{a}rem\check{a}$ - 'herausreißen' (DEWO 1067—1068), az * \check{a} -nak ugyanis, ha nem χ (< * k) áll mellette, a Kaz.-ban rendszeren δ a folytatója, pl. Trj. $\check{n}\check{a}\check{c}\check{a}k\check{i}nt$ - : $p\check{i}k\check{e}m$ - $s\check{o}\gamma_{\delta A} \check{n}$. 'die Haut runzelte sich' ~ Ni. Kaz. $\check{n}\check{o}\check{s}\check{a}\check{m}t$ -, O $\check{n}\check{a}\check{s}\check{a}\check{m}t$ - 'sich runzeln' (DEWO 1026). Az őszosztják * \check{a} -nak szórványosan vannak a nyugati nyelvjárásokban az * \check{z} -éivel egyező folytatói, pl. DT $t\check{a}\check{j}$ -, Ni. Kaz. $t\check{a}\check{j}$ -, O $t\check{a}\check{j}$ - ~ VVj. $t\check{a}\check{j}\check{a}$ -, Szur. DN $t\check{a}\check{j}$ - 'haben, besitzen'

(KT 969), DT *tǎŋ-*, Ni. *tǎŋ-* ~ V *lǎŋa-*, DN *tǎŋ-*, Ni. *tǎŋ-*, Kaz. *lǎŋ-*, Szin. *lǎŋ-*, O *lǎŋ-* 'hineingehen' (DEWO 773).

Az osztj. χ azonban semmiképpen sem lehet a FU **čk k* elemének a foyta-tója, mivel a *k* elemű mássalhangzó-kapcsolatokat tartalmazó alapnyelvi szó osztják folytatóiban * γ -val vagy θ -val találkozunk, pl. Trj. *piγa* 'geflickte Stelle am Boot' ~ fi. *pihka* 'Harz' < FU **piškä*, Szur. *pōl*, DN *pāl*, Kaz. *pōš* 'Scheiße, Kot' ~ fi. *paska* ua. < FU **pačka*. Az osztják szóvégi *aχ* szerintem képző, amely affektív alapszóból képez névszót (l. Sauer, Nombild. 150).

Ha tehát az osztj. *nǎšaχ* csakugyan megfelelője a lapp *njuoskás*-nak, csak az önállóan nem adatolt *nǎš*-szegmentum rokonítható vele, feltéve, hogy az O az eredetibb és a feltehetőleg affektív töltésű szóban sporadikus palatalizációt teszünk fel.

85. Osztják *tǎryāt* 'Lunge'

A 'Lunge' szónak van az osztják nyelvjárásokban egy rövidebb és egy hosszabb, *t*-vel bővített változata: Ni. *tǎraχ*, Kaz. *tǎraχ*, O *tǎraχ* 'Lunge, die Lungen' ~ V Trj. *tǎryāt* (V *tǎryātllam* 'keuhkoni; meine Lungen', Trj. *tǎryātam* 'meine Lunge'), DN Kos. *tǎryāt*, C *tǎryāt* 'Lunge (V DN; Trj. : als ein Organ); die Lungen (Kos. C)'. E. Schiefer szerint a rövid alak az eredeti változat, a hosszabb forma pedig *t* többesjelet tartalmaz, mégpedig úgy, „daß die den Stämmen auf - γ /- η angehörende Wortform für 'Lunge' ursprünglich in allen Dialekten singularisch auftrat (wie jetzt noch in Ni. Kaz. Obd.), dann jedoch in die Klasse der pluralia tantum hinüberwechselte, wobei der Übertritt als vollzogen anzusehen ist in allen Dialekten, welche keine Singularformen mehr belegt haben" (ALH 24: 327).

A pluralia tantum azonban mint kategória nem jellemző az ugor nyelvekre, egyébként is a duálist ismerő osztjákban várható lenne, hogy e páros testrész neve kettős számban is előfordul a többes mellett. Ezért e *t*-ben én inkább képzőt keresek: vagy az egyszerű *t* (vö. Sauer: i. m. 92 kk.), vagy az összetett *kat|γāt|ŋāt* képzőt (erről l. Sauer: i. m. 158) sejthetjük benne. Inkább ez utóbira gyanakszom, amelyet Sauer csak három, affektív igei alapszóból képzett származékban mutatott ki. Az északi adatok χ eleme (a ritkábban) az affektív alapszóból való deverbális származékokban is adatolt névmásképzővel lehet azonos (vö. Sauer: i. m. 146 kk.).

A képzők leválasztása után visszamaradó *tǎr-*, *tǎr-*, minden bizonnyal igei tő, további származékait a következő igékben vélem felismerni: DN *tǎrtat*-, DT *tǎrtat*- 'schnarchen, schnauben', Kaz. *tǎremǎ*- 'schnauben, prusten (das Pferd)', VVj. *tǎrtǎγāl*-, Trj. *tǎrtǎγā*- 'schnarchen', Kaz. *tǎrāi* 'laut; mit lauter Stimme' (KT 1025—1026). A 'Lunge' ~ 'schnarchen, schnauben' viszonyára vö. m. *hǎrgǎ* 'Bronchus' \lesssim *hǎrǎg*- 'röcheln'.

Tehát ha feltevésem helyes, akkor a fenti főnevek és igék ősosztják előzményeként **tor-* ~ **tǎr-* 'schnarchen, schnauben' affektív igeitövet következtethetünk ki.

86. Magyar *ér-* 'berühren; erreichen'

Ér- 'berühren; reichen, erreichen; (irgendwohin, kommen, gelangen; wert sein' igeink etimológiai megfelelőiként legújabb etimológiai szótáraink a vog. *sartitam* 'berühren' és cser. K *šuraŋam* 'etwas flüchtig berühren (im Vor-

beigehen)' szóként ajánlották (l. pl. MSzFE 1: 160—161: a korábbi, téves egyeztetésekről l. uo.).

A cseremisiz szó azonban csuvas (Bereczki: NyK 70: 451), a vogul pedig zürjén eredetű (Liimola: Sananjalka 11: 194).

Az említett szótárak megjelenését követően Hartmut Katz rukkolt elő egy újabb etimológiai kísérlettel: igénk rokon nyelvi megfelelője vagy az osztj. *Vär* 'viel', vagy a zürj. *arkmi-* 'entstehen, gedeihen' lenne (NyK 73: 143—146, még vö. SFU 9: 278, 13. j.). Az osztják szó azonban más etimológiai összefüggésbe tartozik, ill. a zürjén szóra adott Katz-féle hangtani magyarázat megalapozatlan (l. Honti: NyK 76: 371—373), következőképpen az ő próbálkozása is az elvetelt kísérletek számát gyarapította.

A fent említett helyen hívatkoztam Gulya János szíves szóbeli közlésére, mely szerint „*ér*-szavunkhoz komolyan szóbajöhető *i g e i* megfelelőt talált” (NyK 76: 373). Az eltelt több mint tíz esztendő alatt azonban tudomásom szerint kitűnő kollégánk sehol sem tette felfedezését közkinccsé, így bejelentését csak vaklármának tekinthetjük.

A m. *ér*-igének etimológiai szótáraink tanúsága szerint olyan bő jelentésköre és sokféle származéka van, hogy szókincsünk legrégebb rétegeinek valamelyikébe kell tartoznia, s ezért Pais okkal várhatta el, hogy esetleg a rokon nyelvek nyújtanak támpontot eredetének tisztázásához (l. MNy. 41: 20).

Úgy hiszem, rábukkantam a régóta keresett rokonságra: az *ér*- és az *ered*-entspringen; entstehen, entstammen; sich auf den Weg begeben' finnugor kori szavunkkal tartozik együvé és így FU *šärz- 'gelangen, erreichen, sich verbreiten' alapalakra megy vissza. Úgy látom, nincs sem hang-, sem jelentéstan akadály annak, hogy kései ősm. *er- > *ēr- > ēr-, ér-, ill. *er-ed- > ered-, *er-eszt- > ereszt- alap- és származékszók révén kapcsoljuk e szavakat az MSzFE-ben található obi-ugor és zürjén adatokhoz. Jelentéstanilag vö. ószl. *prispēti* 'be in time; arrive' ~ *spēti* 'make progress succeed' ~ szkt. *sphā-* grow, increase' ~ oang. *spōwan* 'succeed' (Buck 704).

87. Magyar *hanyag* 'nachlässig'

A TESz. (2: 49) szerint ismeretlen eredetű a címben idézett szó. Igen kései első írásos nyomai: *Hanyag*: *H. viz* 'Aqua tepida' (1808), *hanyag* 'felületes; nachlässig; nemtörődöm; fahrlässig' (1831). A TESz.-ben azt olvashatjuk, hogy az eredeti jelentés 'langyos; lau' lehetett, s ebből — „valószínűleg a nyelvújítók tudatos tevékenysége következtében” — alakult ki a 'felületes; nemtörődöm' jelentés. A *hajít*- ~ *hanyít*- ~ *hagyít*-, *hány*-igékkel való kapcsolatát nem tartja kizártnak („további vizsgálatot igényel”).

Úgy vélem, a *hanyag* egy töről fakad *hagy*- 'lassen' igénnel, amelynek *gy*-je U *d'-re megy vissza, vö. fi. *katoa*- ~ zürj. *kol*- ~ osztj. *kāj*- ~ vog. *köl*-. Az *ag* elem deverbális nomenképző (vö. *hallgatag*, *viszketeg*). Az *ny* másodlagos a *gy*-hez képest, vö. *ágyú* ~ *ányú*, *fegyelm* ~ *fenyít*- (ez utóbbi szópárról l. Rédei: NyK 87: 000). Jelentéstanilag sem ütközik nehézségbe e magyarázat, elégséges tán az alábbi szókra hivatkoznom: német *lassen* \approx *nachlässig*, orosz *nyckamb* \approx *zanyckamb*, zürj. *enolt*-, *enovt*-, *jenevt*- 'lassen, verlassen, aufgeben' ~ 'vernachlässigen' ~ *endi*-, *jendi*- 'sich verspäten; sitzenbleiben, auf längere Zeit irgendwo bleiben; dabei bleiben, unvollendet bleiben (Arbeit)' ~ *ended*-, *jendet*- 'nachlässig, unbekümmert sein (in der Arbeit), dahingestellt sein lassen, vernachlässigen (Arbeit)' (WUo. 41—42) ~ votj. *analmi*- 'остаться

без внимания' ~ (страд.) быть заброшенным', *analtiskili-* 'оставаться незавершенным' ~ 'лениться; запускаться, забрасываться'.

A TESz.-ben előadott, fentebb már hivatkozott feltevés, amely szerint a 'langyos' jelentés az eredetibb, nem látszik indokoltnak. Ismerek egy adatot a 16. század elejéről származó Winkler-kódexből, amely igazolja etimológiai magyarázatomat és egy 'nachlässig', 'vernachlässigen' jelentés eredetisége mellett szól: „*el-hagyogat* = elhanyagol, elmellőz stb.: Kischinded isteni iozagoth elhagyogatnya 124” (Dénes Miklós, A Winkler kódex hangtana és alaktana. Budapest 1900. 41. l.).

88. Magyar *óv-* 'bewahren', *véd-* '(be)schützen'

Az általam instabil tövűnek elkeresztelt *sz-szel* (és *d*-vel) bővülő *v* tövű igékről és obi-ugor megfelelőikről írt tanulmányomban megemlítettem (NyK 87: 000), hogy többi, ezen tőtípusba tartozó egyszótagú igénk és obi-ugor megfelelőik alapján nem tartom túl meggyőzőnek Rédei következő etimológiáját (NyK 79: 202):

Szerinte a m. *óv-*, R *ósz-* és obi-ugor megfelelői (pl. vog. Szo. *wā-* ~ *wāγ-* ~ *wāj-* ~ osztj. V *u-* ~ *uj-*, Trj. *wu-* ~ *wuj-*) összetartoznak a szam. jur. (Leht.) *je-*, *wé-* 'hüten', (Castr.) *jiērāu*, *jerāu* 'bewachen; retten', tvg. (Prok.) *Baratasa* (a *Barata-* gerundiuma) — vö. még *barāda* 'várni', *bāra* 'várj' (Mikola: NyK 72: 72) — szókkal. Az ugor és a szamojéd szók uráli alapalakjaként **wsj3-* formát rekonstruált. Így azonban ez lenne az ugor nyelvek egyetlen olyan instabil tövű igéje, amelynek esetleges U/FU előzményében nem **k* vagy **w* lett volna a szóbeljeji mássalhangzó. A megfelelőkül ajánlott szamojéd szók azonban palatális magánhangzós formából (kb. **wāj3-* vagy **wej3-*) könnyebben értelmezhetők (vö. Janhunen: NrNyt. 19–20: 171, 173). Ha uráli és szamojéd **wāj3-* alapalakot teszünk fel, akkor annak frequentatív-duratív *nt* képzős FU **wāj3-nt3-* 'sehen, schauen' származékából a m. *véd-* megfelelői közt éppen magánhangzója miatt kételkedve idézett zürj. *vidl3-* 'sehen, schauen' (l. MSzFE 3; 679) már szabályosnak tekinthető (vö. E. Itkonen; FUF 31; 316, 325), továbbá az ugorban bekövetkezett **wāj3nt3-* > **wājnt3-* > **wānt3-* is hangtörvényszerű (vö. Honti: MNy. 81: 153).

Összefoglalva: A m. *óv-* szerintem ugor kori; a m. *véd-* pedig egy uráli kori szó finnugor alapszavakból származékának a folytatója.

HONTI LÁSZLÓ

Etymologische Beiträge

VON LÁSZLÓ HONTI

73. Wogulisch *ājw*, *ajw* 'Tür'

Diese Tawda-wogulischen Angaben entsprechen KU *āw*, P *ēw*, So. *āwi* id. ~ fi. *ovi* id. Die Sequenzen *āj*, *aj* in T statt des zu erwartenden *ē* (**ēw*) erklären sich durch einen im Urtawdawogulischen durch Analogie von **pīwal* ~ **pājł-* 'Dorf' entstandenen Wechsel, ebenso wie in VN *ojt* 'Haar' ~ *ēt* id., T *ēt*, LO So. *āt* id.

74. Wogulisch *dl'* 'weiße Einlage zwischen dem Sohlenteil und Oberteil der Rentierfellstrümpfe'

Dieses nordwog. Wort stammt aus dem ostj. Kaz. *ɔA'* id.

75. Wogulisch *āp*, *āp* 'Dunst'

Die von Kannisto phonetisch zuverlässig aufgezeichneten Entsprechungen dieses nordwog. Wortes von Munkácsi sind TJ *j̄p* KU *ēp*, P *jēp*, So. *ēp*, so ist es von TJ *āt*, KU P *āt*, So. *at* 'Geruch' zu trennen, die Fortsetzungen von U **ip3-s3* (**ip3-š3*) sind.

76. Wogulisch *ütnākā* 'gewiß'

Das TJ-Wort stammt aus dem russ. *однако* 'jedoch'.

77. Wogulisch *joschwoi* ['Schwan']

Das von Pallas aufgezeichnete Wort wird mit fi. *joutsen* 'Schwan' und dessen FP-Entsprechungen verbunden. Das Wort ist aber lt. Verf. mit dem LO *jūs-uj*, So. *jūs-woj*, *nūs-woj* 'eine Art Adler' identisch und vom fi. *joutsen* auseinanderzuhalten. So haben die beiden Zweige der FU Sprachfamilie je ein eigenes Wort für 'Schwan' (vgl. fi. *joutsen*, ung. *hattyú*) gehabt.

78. Wogulisch *poššaj* 'laß', *pič* id.

Diese TJ-Hilfswörter zum Ausdruck des Konjunktivs sind dem Russischen entlehnt worden, vgl. *nycmб*, dial. *nyuяü*.

79. Wogulisch *säyät* 'nach (dem)'

80. Wogulisch *vol* 'Platz'

81. Wogulisch *wāns* 'Gras'

Die obigen nordwog. Wörter (Nr. 79–81) stammen aus dem Nordostjakischen, vgl. (79) Kaz. Syn. *sāχat* 'gemäß, nach, wie', (80) Kaz. *wōA* 'Platz', (81) Kaz. *wānsi*, O *wānsi* 'Gras'.

82. Wogulisch *šak š-* 'sich beschäftigen'

Das nordwog. Wort wird von Rédei (SLW 159) aus dem syrj. *čegši-* 'sich bemühen' hergeleitet. Da der Substitutionsvokal des ursyrj. **ɟ* kein Labialvokal zu sein pflegt, welcher den Prozeß **k* > *k*₀ hätte hervorrufen können, so hält Verf. Rédeis Worterklärung nicht für befriedigend.

83. Ostjakisch *lāypō* 'Schnalle'

Im Gegensatz zur herrschenden Meinung ist dieses Wort keine Entsprechung von fi. *lappa* 'Platte usw.', sondern es ist eine Ableitung des Verbs **lāγ-/*lāγ-* (vgl. Ni. *tāχ-*, Kaz. *lāχ-*, O *lāχ-* 'flechten, binden').

84. Ostjakisch *nāšaχ* 'roh'

Der Vokal der ersten Silbe des nordostjakischen Wortes läßt sich eher auf einen urostj. palatalen Vokal zurückführen und (*a*)*χ* kann keineswegs **k* im Segment **ɛk* des **nāšk3* representieren. Bestenfalls kann also nur ein selbständig nicht belegtes ostj. **nāš-* als Entsprechung für lapp. *njuoskās* 'wet' usw. angesehen werden.

85. Ostjakisch *tāryāt* 'Lunge'

Im Gegensatz zur Ansicht von E. Schiefer (ALH 24 : 327) enthält das obige Wort nicht das Pluralsuffix *t* sondern ein Ableitungssuffix (*kat/γat/ηat*) und so ist es kein plurale tantum. Der Stamm mag **tor-* ~ **tār-* 'schnarchen, schnauben' gewesen sein, der auch im Verb VVj. *tortāyāl-*, Trj. *törtāyāA-* 'schnarchen' erscheint.

86. Ungarisch *ér-* 'berühren; erreichen'

Man hat mehrmals versucht, ung *ér-*, das recht viele Derivate hat und so zu der ältesten Schicht des ungarischen Wortschatzes gehören muß, zu etymologisieren. Lt. Verf. hängt es mit ung. *ered-* 'entspringen; entstehen, entstammen; sich auf den Weg begeben' zusammen und läßt sich auf FU **šār3-* 'gelangen, erreichen, sich verbreiten' zurückführen.

87. Ungarisch *hanyag* 'nachlässig'

Das vom TESz. als Wort unbekanntem Ursprungs eingestufte *hanyag* kann mit ung. *hagy-* '(ver)lassen' verbunden werden, vgl. *el-hagyogat-* 'vernachlässigen, unterlassen' (Anfang des 16. Jh. s).

88. Ungarisch *őv-* 'bewahren', *véd-* '(be)schützen'

Verf. bezweifelt die Richtigkeit der von Rédei stammenden Erklärung (NyK 79 : 202), wonach ung. *őv-* und sam. jur. *je-*, *úe-* 'hüten' usw. untereinander verwandt seien. Die sam. Wörter lassen sich aus einer grundsprachlichen Form mit palatalem Vokal leichter ableiten und können so zur Familie von ung. *véd-* gehören.